

Povzetek revizijskega poročila Učinkovitost sistema okoljskih dajatev za rabo vode

Računsko sodišče je revidiralo učinkovitost sistema okoljskih dajatev za rabo vode v obdobju od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2020. Revizijo je izvedlo na Ministrstvu za okolje in prostor (v nadaljevanju: ministrstvo) z organi v sestavi.

Cilj revizije je bil izrek mnenja o učinkovitosti sistema okoljskih dajatev za rabo vode v obdobju od 1. 1. 2016 do 31. 12. 2020.

Računsko sodišče je ugotovilo, da ministrstvo pri zagotavljanju sistema okoljskih dajatev za rabo vode v obdobju, na katero se nanaša revizija, **ni bilo učinkovito**.

Zakon o vodah ne določa objektivnih kriterijev za določitev vrste vodne pravice, zaradi česar ni vzpostavljena sistemska ureditev določanja vodnih pravic.

Imetniki vodnih dovoljenj še vedno ne plačujejo vodne pravice, ker ministrstvo več kot 18 let od poteka zakonskega roka ni pripravilo predloga izvršilnega predpisa, ki bi določil podrobnejša merila za določitev roka, načina in višine plačila za vodno pravico in merila za njegovo znižanje ter oprostitev za primere, ko je vodna pravica pridobljena na podlagi vodnega dovoljenja.

Ministrstvo ni izdalo predpisa, v katerem bi določilo količinski prag, od katerega je treba za odvzem vode iz javnega vodovoda pridobiti vodno dovoljenje, zaradi česar se vodno dovoljenje za rabo vode iz javnega vodovoda ne plačuje, ne glede na količino odvzete vode.

Zakon o pogojih koncesije za izkoriščanje energetskega potenciala Spodnje Save ne zagotavlja sistemsko enake obdavčitve rabe vode, kot to ureja Zakon o vodah za proizvodnjo električne energije v velikih hidroelektrarnah na rekah Dravi, Soči, Idrijci, Bači in zgornji Savi. Koncesionarji, ki izkoriščajo vodno energijo za proizvodnjo električne energije v velikih hidroelektrarnah na rekah Dravi, Soči, Idrijci in Bači ter zgornji Savi, plačujejo vodno povračilo od razpoložljive vodne energije oziroma od določenega obsega vodne pravice in ne od obsega dejansko izkoriščene vodne energije, zaradi česar so zavezani za plačilo višjega vodnega povračila v primerjavi z zavezanci za vodno povračilo rabe vodne energije na Spodnji Savi.

Vzpostavljen sistem izplačevanja nadomestil za zmanjšanje dohodka iz kmetijske dejavnosti ne zagotavlja enakopravnega sistem obdavčitve rabe voda, ker nadomestilo za zmanjšanje dohodka iz kmetijske dejavnosti dodatno bremeni samo nekatere uporabnike pitne vode.

Ministrstvo ni pripravilo predloga predpisa o načinu in obsegu elektronskega poročanja o odvzetih količinah vode in ni predlagalo dopolnitve Uredbe o vodnih povračilih, s katero bi določilo datum prenosa nalog pobiranja in nadzora plačevanja vodnih povračil na carinski organ.

Ugotavljamo, da različna ureditev obveznosti odstopa dela plačila za koncesijo občinam v koncesijskih aktih za posamezne vrste rabe vode ni temeljila na vnaprej določenih kriterijih oziroma merilih za ocenjevanje upravičenosti občine do dela plačila za koncesijo. V koncesijskih aktih tudi ni določen način plačevanja te dajatve občini, zato po oceni računskega sodišča s predpisi ni bila zagotovljena enakopravna obravnava občin v delu, ki se nanaša na financiranje njihovega poslovanja z delom predpisane koncesije za rabo vode.

Računsko sodišče je ugotovilo, da ni zagotovljena enaka obremenitev proizvajalcev električne energije s stroški plačila za koncesijo in s tem enakopraven položaj proizvajalcev električne energije na trgu električne energije.

Zakon o vodah in Uredba o vodnih povračilih ne določata meril za določitev različnih (diferenciranih) cen osnov vodnega povračila glede na namen rabe vode oziroma obseg ocenjenih okoljskih stroškov, ki jih posamezna vrsta posebne rabe vode povzroča, ter prednostnih ciljev oziroma prioritete financiranja projektov na področju posamezne vrste rabe vode.

Računsko sodišče je ugotovilo tudi, da sistem okoljskih dajatev za rabo vode v delu, ki se nanaša na strateško in letno načrtovanje ter na določanje cen parametrov za izračun okoljskih dajatev za rabo vode, ni temeljil na ekonomskem vrednotenju obremenjevanja voda oziroma načrtovanih stroškov obremenjevanja voda (po dejavnostih oziroma vrstah posebne rabe vode) in stopnjah povračil teh stroškov, ki naj bi jih okoljske dajatve za rabo vode pokrivale.

V Načrtu upravljanja voda na vodnem področju Donave za obdobje 2016–2021 in Načrtu upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2016–2021 opredeljeni posebni cilji rabe vode niso merljivi, saj niso konkretizirani z načrtovanimi učinki in kazalci (indikatorji) za njihovo spremljanje in ocenjevanje njihovega uresničevanja. Zato ni mogoče oceniti, ali in v kolikšni meri bo njihova uresničitve prispevala k uresničevanju splošnega oziroma temeljnega cilja na področju rabe voda, to je spodbujanje trajnostne rabe voda. Tudi izvedbeni cilji oziroma temeljni ukrepi za doseganje splošnega in posebnih ciljev na področju rabe voda v načrtih upravljanja voda za leta 2016–2021 in Programu ukrepov upravljanja voda niso merljivi, zato ni mogoče načrtovati potrebne obsega finančnih sredstev za njihovo izvedbo.

Ministrstvo ni zagotovilo ustrezne analize obremenjevanja voda oziroma ustreznih podatkov za načrtovanje parametrov in osnov za izračun posamezne dajatve (vodnega povračila in plačila za vodno pravico) ter podatkov za določitev ustreznih kazalnikov za spremljanje učinkov in ocenjevanje stopnje doseganja oziroma uresničitve izvedbenega cilja temeljnega ukrepa 1ETa – Dajatve za obremenjevanje voda, saj v Načrtu upravljanja voda na vodnem področju Donave za obdobje 2016–2021 in Načrtu upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2016 – 2021 ni opredeljen delež načrtovanih okoljskih dajatev za rabo vode (vodnega povračila in plačila za vodno pravico) v skupni vrednosti vseh ocenjenih stroškov obremenjevanja voda, prav tako niso načrtovane količine rabe vode in okvirni letni znesek okoljskih dajatev za rabo voda po povzročiteljih obremenjevanja voda oziroma vrstah posebne rabe vode, razen za dejavnost gospodarske javne službe oskrbe s pitno vodo in odvajanje in čiščenje komunalne odpadne vode. V Načrtu upravljanja voda na vodnem področju Donave za obdobje 2016–2021 in Načrtu upravljanja voda na vodnem območju Jadranskega morja za obdobje 2016–2021 tudi ni prikazana načrtovana letna vrednost posamezne okoljske dajatve za rabo vode na način, da bi bil ugotovljiv načrtovan letni delež ali stopnja povračila stroškov obremenjevanja voda, ki jo bo posamezna dajatev zagotavljala. Poleg tega niso prikazani ocenjeni

stroški obremenjevanja voda po dejavnostih oziroma vrstah posebne rabe voda za zavezance po Zakonu o vodah, zaradi česar ni ugotovljivo, v kolikšnem deležu posamezna dejavnost povzroča stroške obremenjevanja voda.

Letno načrtovanje plačil vodnega povračila in določanje cen v sklepih o določitvi cene osnov vodnega povračila po vrstah posebne rabe vode ni bilo ustrezno, saj ni bilo povezano z ekonomskim vrednotenjem obremenjevanja voda oziroma z načrtovanimi stroški obremenjevanja voda in stopnjami povračil teh stroškov z vodnim povračilom. Ministrstvo je tudi v postopkih določanja vrednosti parametrov za izračun plačila za koncesijo v odredbah in predlogih sklepov, ki jih je predlagalo vladi, presojalo primernost cen in določalo vrednost teh parametrov brez vnaprej opredeljenih kriterijev za njihovo določitev oziroma spremembo. V vseh primerih je cene določalo na podlagi podatkov iz preteklih predloženih napovedi zavezancev in ni izkazalo, da je pri določanju vrednosti parametrov za izračun plačila za koncesijo upoštevalo kriterije iz drugega odstavka 123. člena Zakona o vodah.

Tudi v delu, ki se nanaša na pobiranje okoljskih dajatev za rabo vode, ministrstvo ni bilo učinkovito. Čas postopka izdaje vodnih dovoljenj se je sicer skrajšal za 4 mesece glede na leto 2010, vendar pa je postopek podelitve vodnih dovoljenj še vedno dolgotrajen.

Pri izvajanju gospodarskih javnih služb oskrbe s pitno vodo gospodarskih subjektov (dejavnosti) in uporabnikov (gospodinjstev) ni zagotovljena enakopravna obremenitev s stroški vodnega povračila za vodne izgube v javnih vodovodih.

Ministrstvo tudi ni učinkovito upravljalo z zbranimi sredstvi okoljskih dajatev za rabo vode, ker ni ustrezno načrtovalo porabe sredstev Sklada za vode, ni ugotavljalo in ocenjevalo predvidene stopnje izvedbe projektov in pripadajočih odhodkov v posameznem letu, da bi s tem ocenilo in načrtovalo obseg razpoložljivih sredstev za dodelitev in izvajanje novih projektov. Ministrstvo prioritete porabe sredstev Sklada za vode nima določenih v nobenem od veljavnih aktov. Kriteriji izbire projektov, ki so se financirali iz sredstev Sklada za vode, niso bili določeni, zato tudi ni zagotovljeno, da so v program Sklada za vode vključeni tisti projekti, ki bi bili z vidika reševanja poplavne ogroženosti oziroma kakovosti stanja voda najbolj nujni.

Ljubljana, 28. decembra 2022